

nyaik során, egy-egy irodalmi szöveg, nyelvi játék, vagy nyelvtani teszt során gazdagodtak a szólások jelentésének ismeretében.

Számomra a felmérésemnek az volt igen fontos tanulsága, hogy nagyobb súlyt kell fektetni a szólásanyag ismertetésére, nem szabad otthoni környezetből hozottnak, nagyszülőktől, szülőktől hallottaknak kezelni őket. Némileg megnyugtató, hogy passzív tudásként azért ott van egy-egy szólásunk a tanulók tudatában, ugyanis a megkezdett szólásokat nagyrészt be tudták fejezni, ám itt is egyes tanulók tájékozatlannak mutatkoznak.

A bizonytalanságokra is érdemes odafigyelnünk az oktatói munka során. A tapasztalatok azt mutatják, hogy szólásaink megismertetése a magyartanárok feladata lett, de érdemes kérni más szaktanár kollégák segítségét is.

IRODALOM

O. Nagy Gábor: Magyar szólások és közmondások. Bp. Gondolat Kiadó, 1996.

DR. FRANCZIÁNÉ KELLÓ MARIANN

szakvezető tanár

SZTE JGYTF Gyakorló Általános és Alapfokú Művészeti Iskola
Szeged

Nemzeti ünnepünk, március 15. Ünnepi műsor

I. jelenet

Zene: Szörényi-Bródy: Amikor én még kisser voltam

(A színpadon három óvodás gyerek, kezükben maguk készítette zászlóval)

„Zászlót készítettem,
rajzoltam, festettem,
ahogyan csak tudtam,
legjobban, legszebben.

Fel is ragasztottam
vékony nyírfaágra,
kis zászlóval megyek
ma az óvodába.

Egész úton vígan
lengetem a szélbe,
várom óvónéni
megdicsér ma érte.”

(A színpad bal oldalán egy ünneplő ruhába öltözött tanuló folytatja)

„Mikor óvodás voltam
azt hittem, hogy a piros-fehér-zöld
az Petőfi Sándor.
Ha megláttam valahol
kiabáltam:

Ott van Petőfi Sándor, anya!
meg ott is, ott lobog
végig az utcán, az oszlopok és
az üzletek oldalán azok a zászlók:
mennyi Petőfi Sándor!”

Természetesen ma már tudom
hogy Petőfi Sándor költő volt
és a költő egészen más
mint egy zászló.
Tudom, hogy ezernyolcszázhuszonháromban
született, anyja neve Hrnáz Mária
és hogy Segesvárnál esetett.
Ahhoz képest, amit óvodás koromban tudtam,
kész professzor vagyok.

Mégis amikor tavasszal fellobogózzák
az utcákat,
olyan kedvem lenne kifelé kiabálni
magamból,
hogy Petőfi Sándor mégiscsak
zászló,
és mennyi-mennyi Petőfi Sándor
feszül a szélnek, hogy lobogjon.”

II. jelenet

Zene: *Szörényi-Bródy*: Ha én zászló volnék

(óvodások lemennek, mögöttük ült Petőfi egy kis asztalnál, és lúdtollal írja naplórészletét. A szöveg magnóról megy, előzetesen felvettük a tanuló felolvasásában)

„Évek óta csaknem kirekesztőleges olvasmányom, reggeli és esteli imádságom, mindennapi kenyerem a francia forradalmak története, melyben az emberiség második megváltója, a szabadság hirdeti ígét. Minden szavát, minden betűjét szívembe véstem, és ott benn a holt betűk megelevenedtek, és az élethez jutottaknak szűk lett a hely, és tomboltak és őrjöngtek bennem!

...világosan láttam, hogy Európa naponként közeledik egy nagyszerű, erőszakos meg-rázkódáshoz. Ezt többször leírtam, még többeknek elmondtam. Senki sem hitte jövődölése-met. Magamba zárkoztam, mint elzárkózik tornyába a csillagász, s a földről az égre vetettem szemeimet, a jelenből a jövőbe. Egyszerre leszakadt az ég a földre, jelenné lett a jövő... a forradalom kitört Olaszországban!

Amint nézték a jövődömondók a gyermek Jézust a jászolban, oly lelkesedéssel és áhítattal néztem én ezen új meteort, ezen déli fényt, mely születésekor is nagyobbszerűbb volt minden éjszakai féynél, s melyről meg volt írva lelkemben, hogy be fogja utazni a világot.

És úgy lőn. Olaszországban tölté gyermekségét, vándorolt fölfelé, egyszerre Párizsban termett, mint férfi, s onnan kikergette Lajos Fülöpöt, miként Krisztus az adóvevőket Jeruzsálem templomából.”

(aláfestő zenerészlet két bekezdésnyi ideig: *Rouget de L'Isle*: Marseilles)

„Ó, mikor én meghallottam, hogy Lajos Fülöpöt elűzték, s Franciaország respublika!...

Egy Pesttől távol eső megyébe utaztam s ott egy fogadóban lepte...rohanta meg e hír szívemet, fejemet, lelkemet, idegeimet.

– Vive la republique! – kiálték föl, aztán némán, merően álltam, de égve mint egy láng-oszlop. Amint eszméletemet visszanyertem, egy aggodalom kezdett bántani – a jelszó ki van kiáltva, gondolám, ki tudja, mi történt vagy történik, míg én hazaérek! Nélkülem kezdődjék a forradalom? Hah!

Nyakra-főre siettem a fővárosba...reszketve, lélegzet nélkül értem haza...

Általános volt a lelkesedés, de még semmi sem történt...

(6 fiú ül a színpad jobb oldalán, kerek asztalnál, mint a kávéházban. Egy közülük ír, a többiek diktálják követeléseiket, az ellenzékiek kicsit hátrébb ülnek)

1. Követeljük a cenzúra eltörlését - vagyis a gondolat szabadságát, a szabad sajtót!
  2. Felelős magyar minisztériumot- a felelősséggel nem tartozó kormány helyett!
  3. Évenkénti országgyűlést- eddig csak akkor hívták össze, mikor az adót és a katonaaállítást kellett megszavazni!
  4. Törvény előtti egyenlőséget polgári és vallási tekintetben!
  5. Nemzeti őrsereget – a magyar országgyűléstől teljesen független császári sereg helyett!
  6. Közös teherviselést!
  7. Az úrbéri terhek megszüntetését – hogy legyen a jobbágy szabad ura annak, amije van.
  8. Esküdszékét!
  9. Képviseletet egyenlőség alapján!
  10. A katonaság esküdjék meg az alkotmányra!
  11. Magyar katonáinkat ne vigyék külföldre, a külföldieket vigyék el tőlünk – ez a régi sérelem, mely a nemzeti felkelések korában annyi áldatlan küzdelemnek és siralomnak volt a kútforrása!
  12. Az Uniót Erdéllyel – mert amióta Erdély 1541-ben fejedelemség lett, azóta Magyarországtól teljesen elszakadt, s Apafi Mihály fejedelem halála után Ausztria főhatósága alatt állott.
1. ellenzék – Majd Batthyány és Kossuth Pozsonyban kiharcolják, amit lehet!
  2. ellenzék – Ne csináljon Pest forradalmat!
  1. – Cserben hagynák a vállalt szent ügyet?
- (Küldött érkezik, felszalad a színpadra)
- „Most érkeztem a bécsi hajóval. A pozsonyi ifjúság küldötte vagyok. Bécsben kitört a forradalom! Metternichet elkergették! A nép Bécs utcáin barikádokat emel!”
2. – Megbukott Metternich!
  3. – Inog Bécs!
  4. – Itt az alkalom kivívni a magyar szabadságot!

(Petőfi feláll a székére, a kávéházi fiatalok felé fordulva szaval)

„Talpra magyar, hí a haza!
Itt az idő, most vagy soha!
Rabok legyünk vagy szabadok?
Ez a kérdés, válaszatok!-
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Rabok voltunk mostanáig,
Kárhozottak ősapáink,
Kik szabadon éltek-haltak,
Szolgaföldben nem nyughatnak.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!

Sehonnai bitang ember,
Ki most, ha kell, halni nem mer,
Kinek drágább rongy élete,
Mint a haza becsülete.
A magyarok istenére
Esküszünk,
Esküszünk, hogy rabok tovább
Nem leszünk!”

(együtt a fiúkkal)

Zene: Kodály Zoltán: Magyarokhoz

(A zene alatt egy pincérnek öltözött fiú összeszedi az asztalokat és a székeket)

III. jelenet

(A színpad bal oldalán ismét egy mai diák ünneplőben)

„Kár, hogy a krónikákban meg a könyvekben
csak a királyok, hadvezérek
és politikusok tetteit jegyezték föl.
Azt nem, mit csinált
az én déd-, ük- és szépapám,
és így tovább az időben.

Sajnos, mi visszafelé sem voltunk híresek.
Sohol egy Tóth nevű uralkodó vagy vezér.

Amikor a márciusi forradalmat tanultuk,
elgondoltam,
hogy a szépnagymamám is ott állt
a Nemzeti Múzeum előtt a téren
egy esernyő alatt
-mért ne lehetett volna így?

Talán éppen tojást vitt föl
a piacra eladni,
és megállt a tömegben,
mert meghallotta, hogy egy fiatal férfi a lép-
csőkön
beszélni kezd.
Talán a szépnagymamám meg is feledkezett,
hogy a József-napi vásárra indult,
és együtt mondta a tömeggel:
„Esküszünk,
esküszünk,
hogy rabok tovább nem leszünk.”

Ilyenkor úgy érzem,
közöm van a történelemhez.”

IV. jelenet

(Irinyi: Egyik kezében óráját tartván, másikban a nyomtatványt lobogtatva messze dörgő han-
gon kiáltá:)

„– Március 15-e délelőtt féltizenkettőre nagy időszak köszöntött be a magyarok történe-
tében. Ime a sajtószabadság első példánya, a nép hatalmának első műve. Akárki szabadsága
fog is lenni egykor a magyarnak, az a dicsőség mindig megmarad, hogy a legnevezetesebbet, a
sajtószabadságot magunk vívtuk ki.”

Zene: harangszó

(A harangzúgás alatt röpiratokat szór szét)

„Kelj föl rabágyad köpárnáiról,
Beteg, megzsibbadt gondolat!
Kiáltás föl érzés, mely nyögél
Elfojtott vérző szív alatt!

Oh, jöjtek ki láncra vert rabok,
Lássátok a boldog dicső napot,
S a honra, mely soká türt veletek,
Derüt, vigaszt és áldást hozzatok.

(Vásárba menő „asszonyok és férfiak” kezükben kosárral stb. beszállingóznak a színpadra,
felveszik a röpiratokat, olvasgatják a Nemzeti dalt. Egyre többen lesznek és egyre többen
mondják a vers első három versszakát, kezdetben akadozva majd egyre folyamatosabban és
hangosabban. Az első versszak idejéig az olvasgatók mellett párhuzamosan szól a vers
Szörényi-féle megzenésített változata, csak aláfestésképpen. Utána Petőfi feláll „a múzeum
lépcsőjére” (dobogóra) a tömeg elé, és elszavalja a további 3 versszakot, a refrént pedig
együtt zengik.)

(Jókai – kiemelkedve a tömegből): „Testvéreim, a pillanat, melyet élünk, komolyabb teendőkre szólít fel bennünket. Európa minden népe halad, és boldogulnunk kell nekünk is. Legyen béke, szabadság és egyetértés! Követeljük a jogainkat, melyeket tőlünk elvontak, s kívánjuk, hogy legyenek azok közösek mindenkivel.”

(Tömeg): Éljen a szabadság! Egyenlőség! Éljen Kossuth!

V. jelenet

Zene: Kodály Zoltán: Föltámadott a tenger

(Közben a tömeg hátrahúzódik egy sorba, és felemelnek egy odakészített nemzeti lobogót. Petőfi a zászló elé áll, és onnan szaval.)

„Föltámadott a tenger,
A népek tengere;
Ijesztve eget földet
Szilaj hullámokat vet
Rémisztő ereje.

Tombold ki, te özönvíz
Tombold ki magadat,
Mutasd mélységes medred,
S dobáld fellegekre
Bőszült tajtékodat:

Látjátok ezt a táncot?
Halljátok e zenét?
Aki még nem tudtátok,
Most megtanulhatjátok.
Hogyan mulat a nép.

Jegyezd vele az égre
Örök tanúságul,
Habár fölül a gályá,
S alul a víznek árja,
Azért a víz az úr!

Reng és üvölt e tenger
Hánykódnak a hajók,
Súlyednek a pokolra,
Az árboc és vitorla
Megtörve, tépve lóg.

(Kossuth a színpad előterében, középen szónokol)

– Atyámfiak! Véreim! Polgártársaim!

Az örökkévaló Istennek nevében, ki az igazságot védi, és megbünteti az árulást, fegyverre szólítom fel a nemzetet: szegény magyar hazánk megvédésére.

Ha most a magyar nemzetnek minden fia, aki csak karját bírja, fel nem kél hazáját védeni, akkor kiirtanak saját hazádból, szegény magyar nép!

Atyámfiak, hallgassátok meg szavaimat!

Én a nép javáért éltem, szenvedtem, cselekedtem egész életemben. És nektek igazat szólok, mintha Isten előtt állanék. A magyar nemzet háromszáz esztendő előtt ily feltétel alatt választott királyt, a most is uralkodó házból: hogy Magyarországot, mint szabad és független országot, saját törvényei szerint kormányoztatja.

... a királyok – esküvel fogadott számtalan ígéreteik ellenére – mindig külföldön laktak, ott idegen tanácsosokkal vették magukat körül, akik hazánkat nem szerették, a népet

sanyargatták, törvényeinket lábbal taposták, s Magyarországot minden szabadságából kivették.

A nép fizette a terhes adót, tartotta az idegen katonákat, ki miatt a szegény népnek saját házában sem volt soha egy pillanatnyi nyugalma. De a keservesen fizetett adóból a nép javára soha egy fillér sem fordított.

Zene: Erkel: Bánk bán: Hazám, hazám

/Petőfi/   Készülj hazám!
Készülj boldog haza!
Oly ünnep vár reád, amelyet
Még nem pipázott magyar ember,
Amely majd hét országra szól,
Mint a lőcsei kalendáriom.
Készülj hazám.

VI. jelenet

(Egy kisfiú és egy nagyfiú áll egymás mellé)
(kisfiú huszárcsákóban:)

Lovon járok, huszár lettem,
A fejemre csákót tettem.
Feszül rajtam nadrág, mente,
Nincs is szebb a regimentbe.

(nagyfiú)

„Isten hozzád apám, anyám, kedvesem,
A hazáé a legelső szerelem,
A szabadság harcaiba elmegyek,
S vissza csak a győzelem hoz engemet!

Keljetek föl régi sírok lelkei,
Elrabolt szabadságunknak hősei!
Nézzetek ránk, s vigasztalva légyetek,
Nem hiába folyt el a ti véretek!

Emelkedik a szabadság zászlója,
Ki ne menne, ki ne menne alája?
Hej, leéltük a keserves időket, mikor érte
meghalni sem lehetett!

Nincs ugyan már a magyarban annyi vér,
Mennyi eddig elfogyott a hazáért.
Hej, de ami kevés magyar vér kering,
Szabadságért kifolyt vérből származik!

Isten hozzád apám, anyám, kedvesem,
Szabadságé a legelső szerelem;
Szent szabadság, ha te nem lehetsz a miénk,
Sírjainkon élni fog a dicsőség.”

Népzene, néptánc

VII. jelenet

(Egy mai diák ünnepelőben a színpad bal oldalán)

„Vannak napok, melyek nem szállnak el,
De az idők végéig megmaradnak,
Mint csillagok ragyognak boldogan,
S fényt szórnak minden születő tavasznak.
Valamikor szép tüzes napok voltak,
Most enyhe és derűs fénnel ragyognak.
Ilyen nap volt az, melynek fordulója
Ibolyáit ma szívünkbe szórja.

Ó, akkor, egykor, ifjú Jókai
És lángoló Petőfi szava zengett,
Kokárda lengett, zászló lobogott;
A költő kérdett, és felelt a nemzet.
Ma nem tördel bilincset s börtönajtót
Lelkes tömeg, de munka dala harsog,
Szépség, igazság lassan megy előre,
Egy szebb, igazabb, boldogabb jövőbe.

De azért lelkünk búsan visszanez,
És emlékezve mámoros lesz tőled,
Tűnt március nagy napja, szép tavasz,
Mely fölráztad a szunnyadó erőket,
Mely új tavaszok napját égre hoztad,
Mely új remények ibolyáját fontad.
Ó nagy nap, szép nap, légy örökre áldott,
Hozz mindig új fényt, új dalt, új virágot!”

/A műsort záró zenére a hátul állók egymás kezét fogva a színpad elejére jönnek, majd mindannyian meghajolnak./

A műsorban elhangzott versek:

Falu Tamás: Március 15-e

Csorba Piroska: A piros-fehér-zöld-zászló

Petőfi S.: Naplórészlet

Petőfi S.: Nemzeti dal

Csorba Piroska: Hármias vagyok történelemből

Vörösmarty M.: Szabad sajtó

Petőfi S.: Föltámadott a tenger

Kossuth L.: Kiáltvány a néphez

Petőfi S.: Készülj hazám!

Vajda János: Önkéntes dala

Juhász Gyula: Március idusára

IRODALOM

Hermann Róbert: 1848-1849 A szabadságharc hadtörténete. Korona Kiadó, Bp, 2001.

Závodszy Géza: Hazáért, szabadságért. Anno Kiadó, Debrecen

Márkus István: Forradalom és szabadságharc 1848-49. Képes Történelem. Móra Ferenc Könyvkiadó, Bp. 1966.

Závodszy-Hermann: Nemzet születik. Mo. története 1815-1849. Új képes történelem. Helikon Kiadó

Gergely András: A magyar történelem nagy alakjai. Reflektor Kiadó, 1988.